

Gebouw 39

Prinsenbosch Gilze

Bouwhistorische quickscan
& waardestelling van het interieur

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst
20 februari 2024 [definitieve versie]

Inhoudsopgave

Inleiding	p. 4
1 Bouw- & gebruiksgeschiedenis	p. 6
2 Inventarisatie interieur	p. 12
3 Waardestelling interne indeling & interieur	p. 19
Bijlage: redengevende omschrijving	p. 22
Literatuur & afbeeldingen	p. 23
Colofon	p. 24

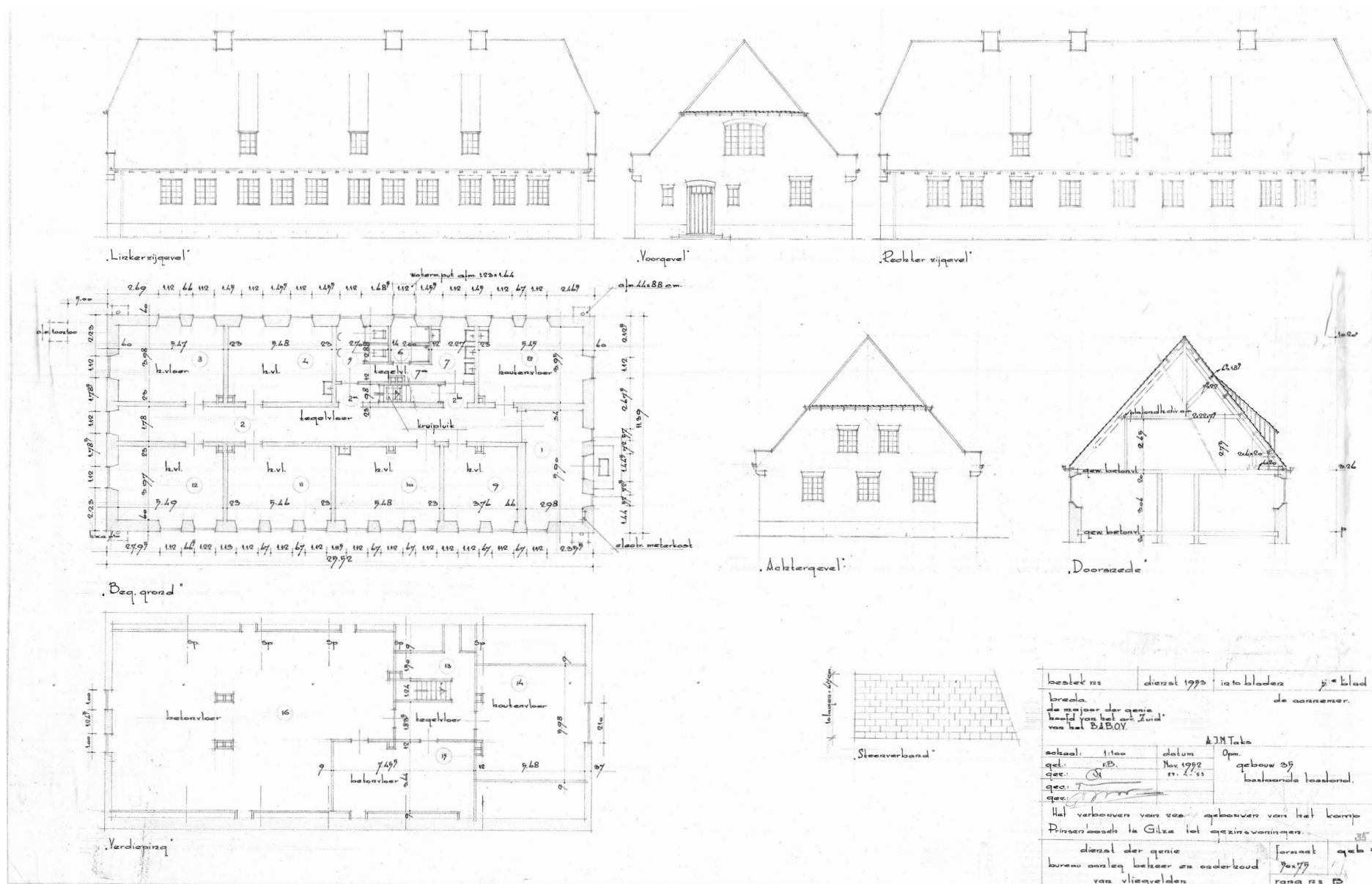
Gebouw 39, ca. 2016
[Beeld en archiefbank Heemkring Molenheide].

Inleiding

Gebouw 39 maakt onderdeel uit van het voormalige kazernecomplex Prinsenbosch te Gilze, dat is aangelegd in de periode 1941-1942. Het pand heeft, evenals het merendeel van de gebouwen op het complex, een rijksmonumentale status (monumentnummer 525932). Vanaf de jaren negentig is het complex in gebruik als asielzoekerscentrum. Sinds 2015 werkt Braaksma & Roos Architectenbureau aan een gefaseerde restauratie, renovatie en verduurzaming van de gebouwen.

Deze bouwhistorische quickscan is uitgevoerd in opdracht van 't Centraal Orgaan Opvang Asielzoekers (COA) met het doel om de interne indeling en gebruiksgeschiedenis van gebouw 39 in kaart te brengen en de nog aanwezige historische interieurafwerkingen te inventariseren en te waarderen. Zodoende kan het document houvast bieden bij de ontwerpopgave voor gebouw 39.

De bouwhistorische quickscan (Emmens BCA 2024) en de historische analyse & waardering (Braaksma & Roos Architectenbureau 2019) vormen het vertrekpunt voor de inventarisatie.

Tekeningen van de bestaande toestand van gebouw 35 voor de verbouwing van logiesgebouw tot twee officierswoningen, 1951 [Archief COA].

1 | Bouw- & gebruiksgeschiedenis

Van legeringsbunkers tot officierswoningen

Gebouw 39 behoort tot de oorspronkelijke opzet van het kazernecomplex zoals het in de periode 1941-1942 is gerealiseerd. Qua typologie en architectonische verschijningsvorm vormt gebouw 39 een onlosmakelijk onderdeel van het totaalensemble van kazernegebouwen dat verschoen ligt in het Prinsenbosch. Qua ligging in het open landschap en gebruiksgeschiedenis vormt gebouw 39 echter ook een eigen, op zichzelf staand cluster met de andere voormalige militaire gebouwen aan de noordzijde van het complex.

Verschillende van deze kazernegebouwen werden begin jaren '50 verbouwd van logiesgebouwen met kleine manschappenvertrekken tot twee separate woningen onder één dak, vermoedelijk voor de huisvesting van officieren. Gebouw 35 is een weinige gebouwen waarvan de verbouwingstekeningen uit 1951 bewaard zijn gebleven. Dit pand – waarvan eveneens een bouwhistorische interieurscan is gemaakt – heeft dezelfde ruimtelijke opzet/indeling als gebouw 39. Aangenomen wordt dan ook dat gebouw 39 begin jaren '50 dezelfde transformatie tot twee officierswoningen heeft ondergaan.

Hoewel de externe verschijningsvorm grotendeels behouden bleef, onderging het gebouw een wezenlijke transformatie van gecamoufleerde “bunker” naar vriendelijker ogende, landelijk gelegen woningen; er werd een tweede entree toegevoegd in de andere kopgevel en enkele hooggeplaatste ramen met roedeverdeling werden naar beneden toe vergroot om meer licht toe te laten in de woonvertrekken. De interne indeling werd bij deze verbouwing enigszins gewijzigd – het pand werd in tweeën gesplitst – maar in grote lijnen bleef de oorspronkelijke opzet gehandhaafd. De aanpak van de verbouwing was, net als bij gebouw 35, militair-pragmatisch; waar mogelijk werden oorspronkelijke interieuronderdelen als houten vloeren, tegelvloeren, lambriseringen gehandhaafd. Na deze ingreep heeft het gebouw geen noemenswaardige wijzigingen meer ondergaan.

De huidige interne situatie van gebouw 39 bestaat dan ook, net als bij gebouw 35, grofweg uit twee tijdslagen; de oorspronkelijke ruimtelijke indeling en het merendeel van de interieurafwerkingen en -elementen (1942), en de na-oorlogse verbouwingen van de interne structuur (vroege jaren '50).

Oorspronkelijke indeling en interieurafwerking

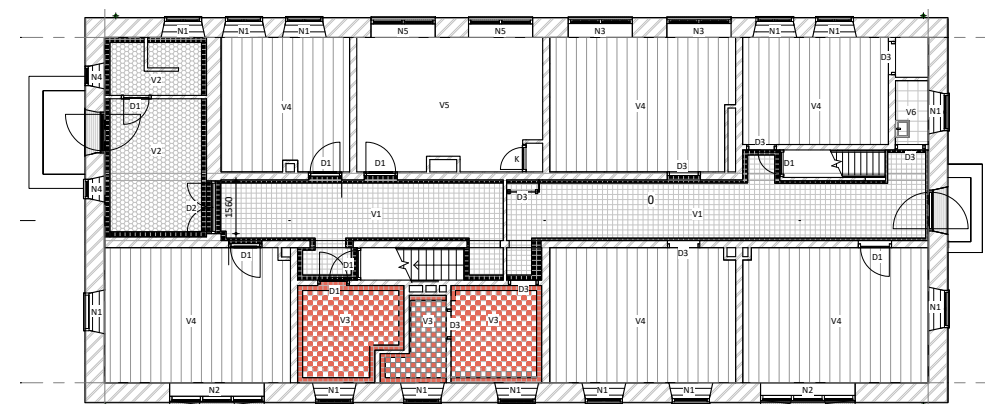
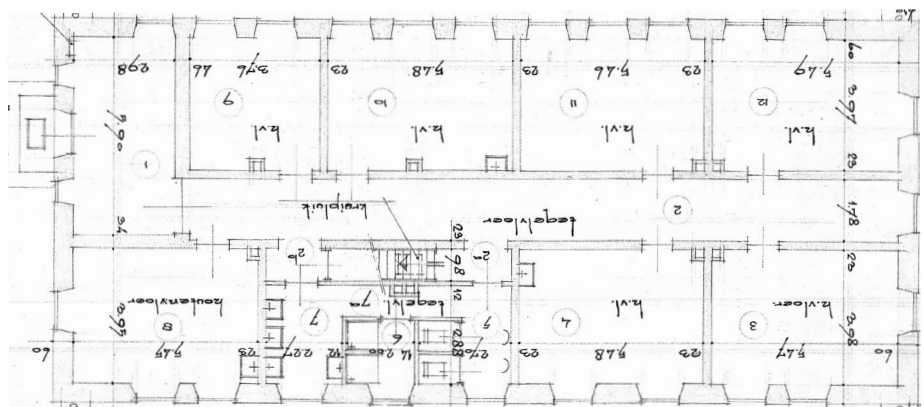
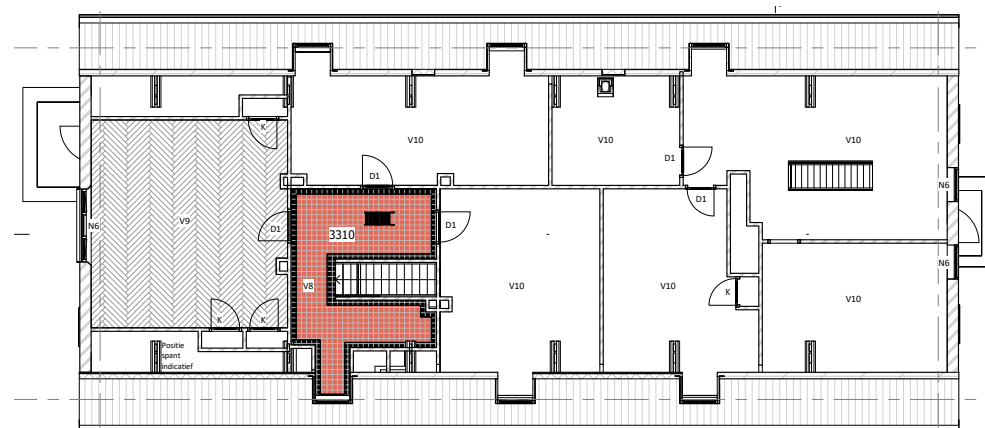
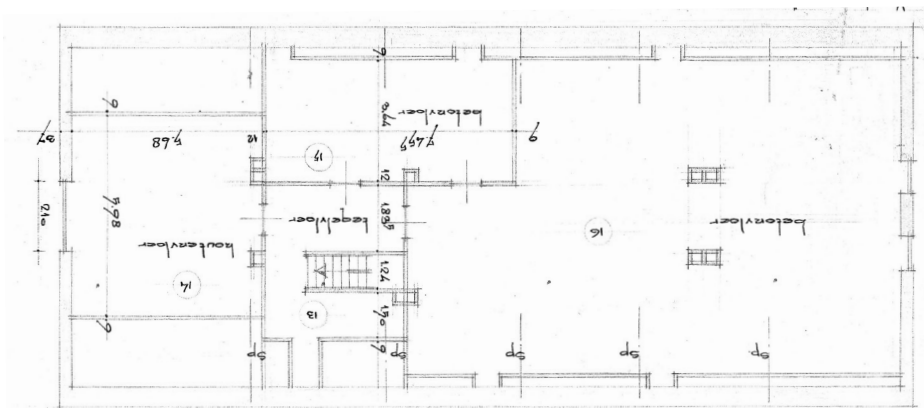
De oorspronkelijke gebouwopzet van gebouw 39 is in hoofdlijnen behouden gebleven, evenals verschillende oorspronkelijke interieurafwerkingen. De hoofdopzet van het legeringsgebouw bestond uit een middengang met entreehal op de begane grond, waaraan de verschillende manschappenverblijven, douche- en toiletruimten en het trappenhuis (steektrap) waren gepositioneerd. Op de verdieping bevonden zich, aan een ruime overloop, nog twee verblijven en een open zolderruimte onder de kap. Ondanks de latere tweedeling van de gang en de inpassing van een toilet en tweede trappenhuis begin jaren vijftig, zijn de oorspronkelijke wand- en vloerafwerkingen van de entreehal, de gang en de overloop op zolder bewaard gebleven. Eenzelfde type tegelafwerkingen komt voor in de verkeersruimten van verschillende andere legeringsgebouwen op het voormalige kazernecomplex.

De vloerafwerking in de manschappenverblijven is met de verbouwing in begin jaren '50 ook behouden. Het betreft eenvoudige plankenvloeren. Het vertrek tegen de linker kopgevel op zolder is voorzien van een oorspronkelijke houten vloer in visgraatmotief; deze ruimte is ingericht geweest als officiersvertrek. Dezelfde visgraatvloer is teruggevonden in twee ruimten in gebouw 35. In het hele pand bevinden zich houten paneeldeuren waarvan de meeste zijn voorzien van ramen met

roedeverdeling en ruiten in kathedraalglas, die oorspronkelijk in alle logiesgebouwen op het complex voorkwamen. Deze standaard Bruynzeel "catalogusdeuren" zijn uit de meeste gebouwen op het complex verdwenen.

Indeling en interieurafwerking uit de jaren 50

De belangrijkste structurele wijziging in 1951 was de splitsing van het gebouw in twee separate woningen door de centrale gang te voorzien van een tussenwand. Er werd een tweede, houten spiltrap toegevoegd die direct naar de zolder leidde. De voormalige open zolderruimte werd ingedeeld in meerdere vertrekken. De oorspronkelijke toilet- en doucheruimten in de ruimten achter de steektrap werden in gericht tot keukens/ wasruimte. De oorspronkelijke rood-wit geblokte tegelvoer met rode bies en lichtgele tegellambrisering bleef gehandhaafd en is op verschillende plekken zichtbaar aangeheeld met soortgelijke tegels.

Impressie | interieuronderdelen 1942

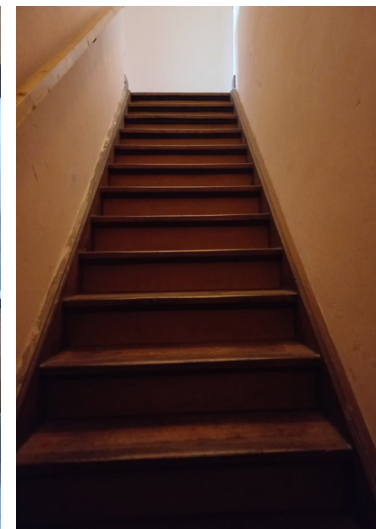
De tegelvloer met zwarte bies en plint in de gang.

Oorspronkelijk hooggeplaatst raam met roedeverdeling en schuine betegelde vensterbank.

Oorspronkelijke plankenvloer in een van de voormalige manschappenvertrekken.

Oorspronkelijke houten steektrap met eenvoudige profilering.

Oorspronkelijke paneeldeur met bovenlicht.

Hexagon-vormige tegelvloer in de oorspronkelijke entreehal met dubbele paneeldeuren richting de middengang.

Rood-wit geblokte tegelvloer in een van de keukens.

Overloop op de zolderverdieping met rode tegelvloer/zwart bies.

Impressie | interieuronderdelen jaren 50 (en later)

Vergroot raam met roedeverdeling en rechte vensterbank.

Steektrap uit begin jaren '50.

Afwerking binnenzijde dakkapel met houten schrootjes (jaren '70).

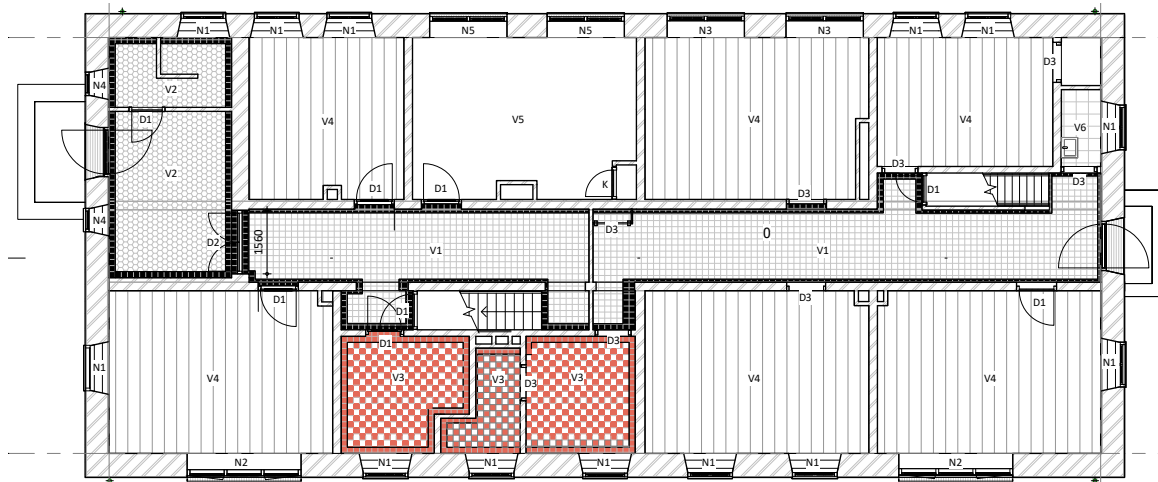
Tussenwand middengang - de zwarte bies van de tegelvloer is onderbroken.

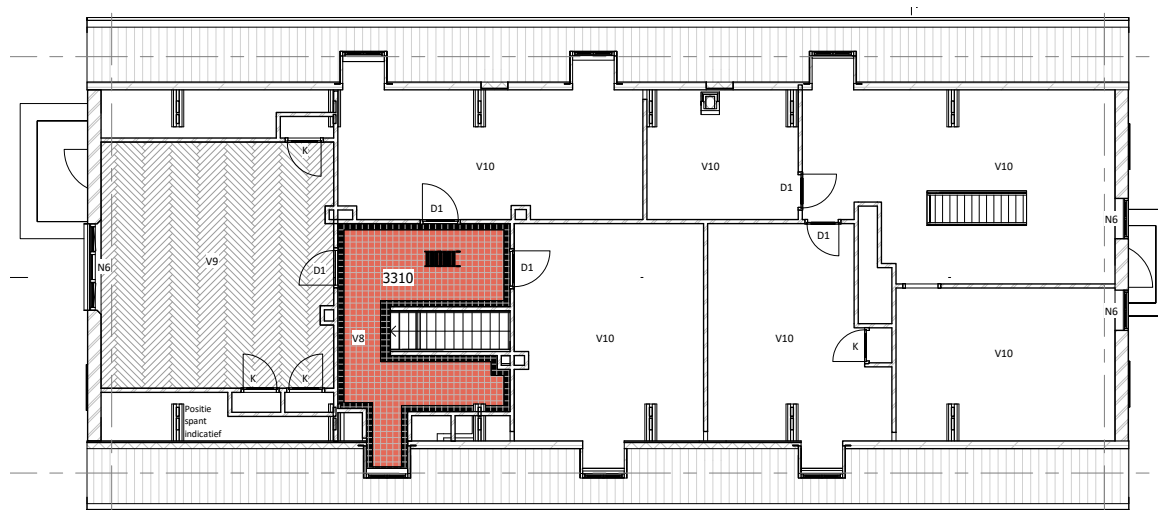
Tussenwanden ter indeling van de oorspronkelijke open zolder.

2 | Inventarisatie interieur

2 | Inventarisatie interieur

Tekening BG met aanduiding interieurafwerking, 2023 [Braaksma & Roos Architectenbureau].

Tekening eerste verdieping met aanduiding interieurafwerking, 2023 [Braaksma & Roos Architectenbureau].

2.1 Vloerafwerkingen

V1
tegelvloer met zwarte bies en
plint (1942)

V2
tegelvloer hexagon met zwarte
bies (1942)

V3
tegelvloer met rood schaakbord
patroon met rode bies (1942)

V4
Houten plankenvloer (1942)

V5
Onafgewerkte betonvloer met
lijmresten van tapijttegels

V8
Rode tegelvloer met zwarte bies
(1942)

V9
Houten visgraatvloer (1942)

V10
Betonnen vloer onafgewerkt
(1942)

2.2 Deuren & kasten

D1
Paneeldeur met bovenlicht (kathedraalglas)
2x3 (1942) - 12x

D2
Dubbele deur met kathedraalglas (1942)

D3
Kozijn zonder deur

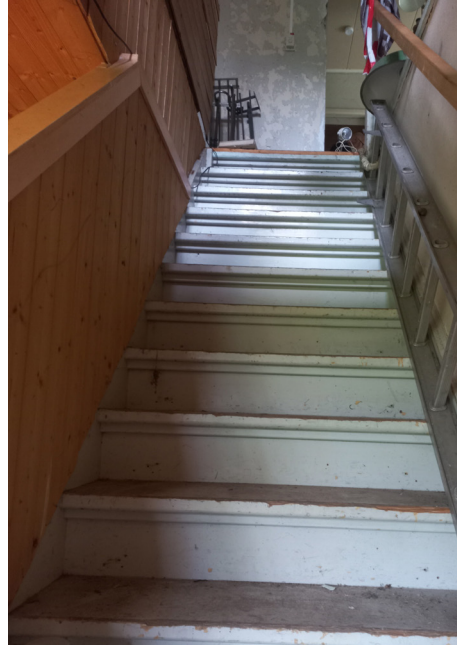

K
Kastdeur met paneelindeling

2.3 Trappen

T1
Houten steektrap met houten leuning aan MW wanden - traploper transparant bruin afgewerkt (1942).

T2
Houten steektrap (1951) - traploper wit afgewerkt - latten afgewerkte borstwering.

2.4 Wandafwerkingen & vensterbanken

Stucwerk met zwarte tegellijst en zwart getegelde plint

Vlak stucwerk met zwarte tegelplint

Tegelwerk lambrisering - geel met zwarte plint (h=1,5 m)

Schrootjes (binnenafwerking dakkapellen)

N1 Getegelde vensterbanken met vorm elementen schuine negges, onderkant schuin aflopend

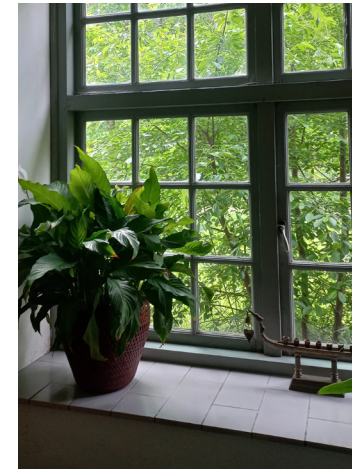
N2 Getegelde vensterbank met rode tegels

N3 Houten vensterbank - geschilderd

N4 Getegelde vensterbanken met vorm elementen klein geel tegelwerk schuine negges

N3 5 Creme getegelde vensterbank

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

3 | Waardestelling interne indeling & interieur

Hoge monumentwaarde

De oorspronkelijke interne structuur van het voormalige logiesgebouw uit 1942 is grotendeels bewaard gebleven, evenals een groot deel van de oorspronkelijke afwerkingen. De nog aanwezige indeling met de entreehal, middengang, oorspronkelijke steektrap en de aan de middengang geschakelde verblijfsvertrekken heeft dan ook een hoge monumentwaarde, evenals de bewaard gebleven (en later aangeheelde aangevulde) vloerafwerkingen en oorspronkelijke paneeldeuren in deze ruimten. De rood-wit geblokte tegelvloerafwerking in de later ingepaste keukens heeft eveneens een hoge monumentwaarde.

Positieve monumentwaarde

Recent zijn op diverse plekken in het gebouw de oorspronkelijke paneeldeuren verwijderd. De nog resterende kozijnen (D3) hebben een positieve monumentwaarde.

Indifferente monumentwaarde

De verbouwing uit 1951 heeft geleid tot een splitsing van gebouw 41, waardoor de oorspronkelijke heldere opzet is vertroebeld door het dichtzetten van de middengang, het inpassen van een tweede trappenhuis en de splitsing van verschillende logiesvertrekken tot kleinere ruimten. De aanpak van de interne verbouwing was pragmatisch; op het aanpassen van de interne structuur na zijn er nauwelijks vernieuwingen doorgevoerd. Anders dan in gebouw 35 zijn er in gebouw 39, op de houten spiltrap na, geen noemenswaardige interieurelementen bewaard gebleven uit de vroege jaren '50. De verbouwing uit deze periode heeft dan ook geen belangrijke monumentwaarde in gebouw 39. Kleine latere wijzigingen – zoals de interne bekleding van de dakkapellen met houten schrootjes – hebben eveneens een indifferente monumentwaarde.

Bijlage | Redengevende omschrijving

Registergegevens

Adresgegevens:	Prinsenbosch 39 A 5126 NC te Gilze
Monumentnummer:	525932
Complexnummer:	516950 - Prinsenbosch
Inschrijving register:	22 april 2002
Kadaster deel/nr:	82814/186
Kadastrale aanduiding:	Gilze en Rijen F 1033

Inleiding

Voormalig LEGERINGSGEBOUW, nu magazijn. Het pand is gelegen aan de noordzijde van de weg, tussen de nummers 35 en 40 in. De lange gevel loopt parallel aan de weg. Het pand is gebouwd in 1941-1942 als een imitatie van de Duits Ambachtelijk-traditionele bouwtrant.

Omschrijving

Groot gebouwtype met gevels in schoon metselwerk, een zadeldak met wolfseinden, gedekt met verbeterde Hollandse pannen, tufstenen aanzetstenen, drie dakkapellen met zinken schilddak in elk van de lange

gevels, drie gemetselde schoorstenen, een iets terugliggende ingang links in elk van de kopgevels. Vier van de vensters aan de zuidzijde zijn sterk vergroot en hebben ramen met een vijftienruits roedenverdeling. Het pand is na de oorlog gesplitst.

Waardering.

Het pand is van algemeen belang. Het pand heeft cultuurhistorisch belang als bijzondere uitdrukking van een landschappelijke en bestuurlijke ontwikkeling. Het pand heeft architectuurhistorisch belang vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur. Het pand bezit als binnen het complex gelegen object ensemblewaarden vanwege de bijzondere betekenis van de situering, verbonden met de ontwikkelingsgeschiedenis van de vliegbasis Gilze Rijen; tevens heeft het ensemblewaarden vanwege de wijze van inrichting en voorzieningen. Het pand is van belang wegens de functionele en typologische zeldzaamheid.

Literatuur & afbeeldingen

Geraadpleegde archieven & beeldbanken:

- Tekeningenarchief COA Prinsenbosch
- Heemkring Molenheide < <https://www.heemkringmolenheide.nl/beeld-en-archiefbank-gilze-rijen>>

Foto's en tekeningen van de bestaande toestand zijn vervaardigd door Braaksma & Roos Architectenbureau.

Geraadpleegde bronnen & rapporten

- Emmens BCA, OC *Prinsenbosch 1-72*, Bouwhistorische quickscan, 2014.
- Kuipers, M., *Seriewerk voor het interieur: de opkomst van de Bruynzeeldeur*, in: Jaarboek Monumentenzorg 1996, pp. 121-129.
- Vet, J. de, *Het militaire kamp Prinsenbosch 1941-1993*, Heemkring Molenheide, Gilze en Rijen, Gilze 2001.

Colofon

Project

Gebouw 39 | COA Prinsenbosch Gilze | Quicksan van het interieur

Datum: 20 februari 2024 [definitieve versie]

Opdrachtgever

COA

Postbus 30203

2500 GE Den Haag

Contactpersoon: Anja van der Werf

Onderzoek uitgevoerd door:

Erfgoedvisie | Lucia van der Horst

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/
of openbaar gemaakt worden door middel van druk,
fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Erfgoedvisie | Lucia van der Horst.

Erfgoedvisie

Lucia van der Horst

www.erfgoedvisie.nl